

Вікторія Кондратова,
канд. пед. наук, доцент КОІППО імені Василя Сухомлинського,
учитель образотворчого мистецтва загальноосвітньої школи I ступеня «Мрія» Кіровоградської міської ради
Олена Калашнікова,
учитель музичного мистецтва загальноосвітньої школи I ступеня «Мрія» Кіровоградської міської ради

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦТВА В 1 КЛАСІ

У статті висвітлюються окремі аспекти викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в 1-му класі. Автори розкривають основні завдання, що постають перед учителем мистецтва з огляду на особливості першокласників, та надають рекомендації щодо застосування різних типів уроків і методів навчання, які сприяють пізнанню мистецтва і творчому самовираженню дітей 6–7-річного віку. Розроблені положення реалізуються на прикладі одного з уроків музичного і образотворчого мистецтва в 1-му класі.

Ключові слова: методика викладання мистецтва, 1-й клас, форми уроків, методи викладання мистецтва.

Уже аксіоматичною стала думка про важливість всебічного розвитку особистості дитини через мистецтво, що в сучасній системі освіти реалізується на засадах особистісно-зорієнтованого і компетентнісного підходів, які передбачають, з одного боку – формування готовності дитини до самостійної мистецької діяльності, а з іншого – розглядають мистецтво як засіб для всебічного розвитку особистості дитини. Тож сучасні програми націлюють педагогів мистецьких дисциплін виховувати в учнів особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, розвивати загальні та спеціальні здібності, художньо-образне мислення, творчий потенціал, забезпечувати набуття учнями життєвих компетентностей – здатності до художньо-творчої самореалізації і готовності до духовного самовдосконалення. Означені завдання реалізуються через програмовий зміст та форми технології, які розробляють учителі. У цьому вони керуються загальновідомими методами, прийомами, які черпають у теоретико-методичних працях науковців і практиків та, безсумнівно, створюють власні.

Сучасні вчені й дослідники, які розробляють проблеми мистецької освіти й естетичного виховання (Л. Предтеченська, Б. Юсов, Н. Миропольська, Л. Масол, О. Щолокова, О. Гайдамака, О. Калініченко та ін.) підкреслюють, що саме в умовах інтегрованого навчання відбувається більш повне й глибоке, порівняно з предметним викладанням, взаємопроникнення й систематизація знань учнів, становлення в них цілісної та багатомірної картини світу, розвиток творчих здібностей і гнучкого мислення.

У зв'язку зі створенням нового державного стандарту та програм для учнів початкових класів, актуальними постають питання методичного супроводу уроків мистецтва, що й обумовлює мету написання цієї статті.

Уроки мистецтва в першому класі мають бути особливими. Йдеться, насамперед, про відкриття перед учнями 6–7-річного віку світу мистецтва, формування їхньої вмотивованості в пізнанні мистецтва. Тому вчителів варто помірковувати над манерою ведення уроків, від яких залежить зацікавленість учнів предметом, особлива атмосфера, коли щоразу відбуватиметься чудо – звучатиме вражаючий дітей музичний твір, розповідь про музичний персонаж, власні відкриття дітей. Слід дістати «з надр» своїх талантів, безсумнівно, один із найважливіших – дар акторського перевтілення, завдяки якому учні кожний урок будуть чекати з нетерпінням; сюрпризні моменти, якими має бути насичений урок, практична творчість самих дітей – усе пізнається в ігровій діяльності учнів.

І все ж, поряд із цікавинками і грою вже з перших уроків в учнів повинні формуватися уявлення про красу навколишнього світу, сповненого розмаїттям звуків, кольорів, ліній, рухів, жестів; їх потрібно ознайомити з основними елементами художньо-образної мови музики, образотворчого та синтетичних мистецтв (театр, кіно); розкрити перед ними явища взаємодії видів мистецтва, зв'язки мистецтва з життям у системі «людина – мистецтво – світ» [3], тобто знання й навички, що визначають предметну компетентність учнів. Як же досягнути таких завдань, якщо перед учителем першокласників постає ще й необхідність поступово адаптувати дитину до

шкільного навчання, оскільки у школярів, залежно від типу темпераменту, можуть виникати або страхи, зриви, загальмованість, або навпаки – розв'язність і метушливість. У дітей часто відсутні навички довільної поведінки, недостатньо розвинені пам'ять і увага. З огляду на вище зазначене, варто подумати про **типи уроків** для першокласників і поряд зі стандартним, «класичним» уроком і його структурою запропонувати першокласникам інші, зокрема: уроки-ігри (ділові, рольові, мистецькі); уроки-сценарії (за прикладом TV-програм); уроки-пошуки (із організацією самостійної роботи учнів), уроки драматизації тощо. Коротко розглянемо їх та наведемо приклади застосування в 1-му класі на уроках мистецтва.

1. Уроки-ігри.

Урок-подорож доцільно проводити, оцінюючи навчальні досягнення учнів. Клас поділяється на декілька «екіпажів», що пізнаватимуть невідоме в музичному королівстві. Так, під час вивчення матеріалу розділу «Як митці створюють красу» (урок 1, «Народна творчість») клас вирушає в уявну мандрівку країною народного мистецтва. Станції, на яких зупиняються учні, розкривають зміст основних етапів уроку («Пізнавальна», «Музична», «Образотворча»). На станції «Музична» першокласники дізнаються про народні веснянки та виконують їх, на станції «Пізнавальна» – самостійно розкажуть іншим учням, що вони знають про народну творчість. Учителю підсумовує роботу екіпажів, зупиняючись на сильних сторонах команд.

Уроком-вернісажем можна охопити матеріал кількох тем, удаючись до візуального закріплення понять курсу мистецтва. Урок можна відкрити виставкою учнівських робіт, що дають уявлення про те, як учні засвоїли поняття основних та похідних кольорів, – розглядаючи роботи однокласників, діти пригадають матеріал і зможуть продемонструвати свої знання у практичній роботі, виконавши наступне завдання Барвіка. Крім того, учні мають змогу ознайомитися із творчістю видатних українських художників чи народних майстрів та порівняти художні образи митців, втілених різними кольорами. Цю ідею можна використати у проведенні уроку 7, «Чарівний віночок» (розділ «Як митці створюють красу»).

2. Уроки-пошуки.

Урок-екскурсія відрізняється від уроку-андрівки тим, що передбачає екскурсійний маршрут і зупинки, де учні отримують коротку інформацію про різні складові («екскурсійні експонати») одного великого «об'єкта», що вивчається. Наприклад, тема «Як митці створюють красу» (урок 6, «Незвичайні перевтілення») передбачає знайомство з мультиплікацією. Однак для того, щоб отримати мультфільм, мають попрацювати і художник-мультиплікатор, і композитор, і режисер. Тому маршрут екскурсії пролягатиме таким чином, щоб першокласники отримали пропедевтичну інформацію про ці важливі

складові мультфільму – синтетичного жанру, що охоплює різні види мистецтва. Вокально-хорову роботу на цьому уроці варто розглядати як частину роботи над мультфільмом, оскільки його персонажі співають, – а отже, актори чи співаки, які озвучують мультфільм, мають добре володіти своїм голосом. Діти працюють над скоромовками, чистомовками, вправами на дикцію. Пісню, що вивчається, можна запропонувати виконати «різними складом» акторів-учнів і провести дискусію, хто виразніше впорався зі своїм образом.

Урок-дослідження. Справжні уроки-дослідження не так часто проводяться вчителями, хоча вони абсолютно необхідні під час вивчення нової теми. Такий урок має бути нестандартним і ретельно підготовленим. Учителю повинен підготувати і дидактичний роздатковий матеріал (на кожну групу учнів, а інколи – індивідуальний, що вимагає певного часу), володіти евристичними методами (оскільки школярі мають самостійно здобути нові знання), та вміти так вибудувати дискусію, щоб першокласники могли самі зробити висновки. Добре, якщо крім вербальних методів, учитель зможе організувати справжні експерименти – наприклад, під час вивчення теми «Пісня кольорів» (розділ «Мистецтво – чарівне вікно у світ») на уроці образотворчого мистецтва. Першокласники дослідним шляхом визначають похідні кольори змішуванням основних (додаючи в склянки з водою різні фарби й спостерігаючи за ефектами перетворення кольору).

Під час вивчення теми «Жу-жу-жу... я вам казку розкажу» на уроці музичного мистецтва можна запропонувати стати слідопитами-природознавцями, які досліджують рослини та комах. Цікаво буде слухати дзигжання бджоли, джмелика, комарика в аудіозапису та виявити, хто з них «співає» на «форте», а хто – на «піано», а потім відтворити голосом ці звуки.

3. Уроки-драматизації.

Урок-казка доречна у кінці чверті, коли школярі практично втілюють свої напрацювання. Вже в 1-му класі педагогу важливо організувати колективні види роботи. Зокрема, під час вивчення теми «Веселий мандрівник» (розділ «Загадки художніх мов», урок 6) можна поєднати у групи по два-чотири учні, роздати їм ролі та попросити вдома попрактикуватися в її виконанні, а розіграти казку на уроці за одним із сюжетів опери-казки «Колобоківі мандри». Показувати її однокласникам можна, використавши пальчикові ляльки, виготовлені з пластиліну або паперу. Чудово, якщо велику інсценізацію можна показати на шкільному святі, залучивши до неї батьків, учителів. Підготовку до такої події варто проводити заздалегідь, обов'язково вивчивши пісні всіх персонажів. Під час постановки казки можна замінювати героїв, щоб було залучено якомога більше дітей. Доцільно

деякі музичні номери виконувати групами, а герої в цей час показуватимуть пантоміму.

Урок-концерт є поширеним у практиці музичного виховання, зазвичай його планують як урок-узагальнення вивченого матеріалу. Він передбачає проведення конкурсу на краще виконання вивчених пісень, або музичної вікторини, або концерту перед іншим класом, батьками. Вважаємо доречним використання такої форми під час узагальнення розділів: «Мистецтво – чарівне вікно у світ» (урок 8, «Новорічна фантастична казка»), «Як митці створюють красу» (урок 7, «Чарівний віночок»).

Урок-виставу планують з метою закріплення певних навичок учнів на окремому етапі вивчення теми семестру. Так, опановуючи розділ «Загадки художніх мов» (урок 9, «Велика вистава») першокласники вивчають пісню «Лісовий гопачок». Щоб навчитися виразно декламувати репліки героїв, учнів можна залучити до розігрування короткої вистави, де вони матимуть можливість вибрати роль, яка їм подобається, і попрацювати над нею.

На уроці образотворчого мистецтва учні виготовлятимуть декорації, силуети героїв до цієї ж казки та готуватимуть усе для роботи театру тіней. По завершенню казки всі співають пісню, вивчену на уроці музичного мистецтва, – «Лісовий гопачок». Такі уроки, насичені елементами театралізації, допомагають учителю розвивати творчі здібності учнів, а також сприяють умінню школярів аналізувати образи, поведінку персонажа і передавати їх у співі.

Чи буде урок цікавим, захоплюючим, залежить як від обраного типу уроку, так і від методів навчання та майстерності їх застосування педагогом. На наш погляд, на уроках мистецтва в 1-му класі доцільне застосування таких методів та їх комбінування у навчальному процесі (ми умисно уникаємо розгляду ігрових методів навчання, які, без сумніву, є важливими і необхідними на уроках, однак зосереджуємо увагу на методах, спрямованих саме на пізнавальній сфері учнів):

Метод перевтілення застосовуються, коли постає необхідність занурити дітей у музичний образ, допомогти стати певним персонажем пісень, казок, картин і під кутом зору думок, почуттів, поведінки цього персонажа висловитися – заспівати пісню, створити рухи, прочитати вірш тощо. Загалом, налаштувати учнів на таку роботу допомагають спочатку пропозиція: «Уявіть себе.....», а потім уточнюючі запитання: «Яку зовнішність він має?», «Яким голосом говорить?», «Про що може співати» і т.д. Стимулюючи учнів розмірковувати, учитель без особливих зусиль може допомогти учню перетворитися в уявного героя і створити його музичну характеристику.

Метод художнього спостереження передбачає особистісне сприйняття учнем різноманітних об'єктів, що вивчаються на уроці, і є підготовчим етапом у форму-

ванні його теоретичних знань. Роль педагога тут полягає у вибудові евристичної бесіди, запитання якої стимулюватимуть учнів більш зосереджено спостерігати за об'єктом, що розглядається, наприклад, картиною. Такий метод доцільно застосовувати під час аналізу художнього образу, порівняння його з природним або під час перегляду відеофрагмента (мультфільму, кінофільму), порівнюючи втілення одного й того ж образу різними засобами – мультиплікації, музики та ін. На уроках музичного мистецтва цей метод застосовується під час аналізу музичних творів, щоб привчити першокласника до сприйняття музики не як приємного фону для будь-якої діяльності, а як матеріалу, що може багато чого розкрити за умови його аналізу. Для цього можна давати завдання перед слуханням: «Слухаючи цей твір, спробуйте відчувати, про що композитор вам розповів мовою звуків», або: «Придумайте назву твору, який ви будете слухати». Під час аналізу прослуханого твору слід звернути увагу учня на характер твору й те, якими музичними засобами (в обсязі програми 1-го класу) користувався композитор, щоб його передати. Важливо налаштувати учня на створення власного варіанту відповіді – у цьому й полягатиме його творчість, ступінь якої під час його спостережень визначається новизною отриманих результатів порівняно з тими, що він уже мав.

Цікавим може виявитися поєднання спостереження за природою зі слуханням музичного твору. Наприклад, під час проведення уроку 3, «Танок осінніх листочків» (розділ «Мистецтво – чарівне вікно у світ») дітям пропонують поспостерігати за різнобарв'ям, формою та рухом листя, що падає. Це дає змогу глибше відчувати характер предствленого музичного твору П. Чайковського «Жовтень» та створити композицію «Танок осіннього листя».

Креативний метод.

Метод придумування – це спосіб створення учнями невідомого їм раніше «продукту» – наприклад, продовження казок, ритмічних малюнків, назв музичних та образотворчих творів тощо. Потрібно донести до учнів, що кожний варіант має бути відмінний від варіантів інших школярів, і тим самим спонукати до оригінального і творчого самовиявлення. На уроках образотворчого мистецтва втілити свої фантазії учні можуть за допомогою нетрадиційних художніх технік (ляпкографія, ниткографія, плямографія), які не потребують тривалого вправлення та підготовки.

Інтерактивні методи.

Під час **дискусії** відбувається колективне обговорення питання, обмін думками, ідеями між учасниками; наприклад, під час аналізу-інтерпретації творів мистецтва. Виступаючі стисло висловлюють думки, ведучий намагається підвести їх до висновків. Учитель повинен приймати всі відповіді, навіть якщо вони кардинально

протилежні і показати учням, що одну й ту ж проблему можна розглядати під різними кутами зору і що часто саме в таких дискусіях народжується нестандартне рішення, творчий продукт, геніальна ідея.

Потрібно зазначити, що в першому класі застосування такого методу може бути пов'язане з труднощами, оскільки першокласники ще не вміють швидко й стисло висловлювати свої думки. Тому доцільніше застосувати прийом «голосування» кольоровими картками, які демонструють відповіді учнів, наприклад, коли мова йде про характер твору

Метод односкладних відповідей: «Так – Ні» похваляює сприймання учнів і доречний на початку уроку. Наприклад, на уроці образотворчого мистецтва вчитель демонструє зразок або фото композиції, що буде виконуватися згідно з темою уроку, і пропонує учням відгадати, про що йтиме мова на уроці, ставлячи запитання, які вимагають від дітей тільки відповідей: «так» чи «ні».

Якщо учнями знайдено відповідь, учитель показує класу цей зразок і оголошує тему уроку. Цей прийом вчить пов'язувати між собою розрізнені факти, систематизувати наявну інформацію, сприяє зміцненню здобутих знань.

Побудова асоціативного «куща» – використовується під час актуалізації опорних знань учнів. Відповіді на поставлені запитання вчителя записуються на дошці у формі коротких тез навколо розглянутого поняття чи явища. Результатом є схема-опора, що актуалізує знання учнів і готує їх до сприйняття нового матеріалу з даної теми і візуально утримує їхню увагу протягом відведеного часу. Наприклад, під час вивчення розділу «Як митці створюють красу» (урок образотворчого мистецтва 3, «Митці-професіонали») для повторення вивченого про скульптуру на дошці малюють ромашку, в пелюстках якої записують усе, що учні вже знають про цей вид мистецтва. Під час вивчення розділу «Мистецтво – чарівне вікно у світ» (урок образотворчого мистецтва 7, «Радійте! Свято йде!») для виявлення асоціацій до слова «зима» на дошці малюють сніжинку. У її середині записують слово «зима», а на промінцях – слова-характеристики цієї пори року, запропоновані учнями. Таку ж саму сніжинку можна використати на уроці музичного мистецтва для пригадування знайомих пісень про зиму, а потім виконати їх.

Розглянемо застосування означених методів на прикладі **уроку музичного і образотворчого мистецтва у 1-му класі, тема: «Велика вистава».**

Урок музики має на меті дати уявлення школярам про роль музики в театральному мистецтві та в процесі розуміння пісні «Узяла лисичка скрипку», сприяти розкриттю акторських проявів дітей, виховувати їхні естетичні смаки, сценічну культуру. Цей урок пропонуємо провести, як урок-виставу. Для нього готуємо таке

обладнання: ППК, підручник «Мистецтво» 1 клас, м/ф «Рукавичка», картки з малюнками музичних інструментів (скрипка, бандура, баян, бубон, балалайка, фортепіано), аудіо-запис пісні О. Харченко «Лісовий гопачок».

Учні входять до класу під музику «Лісового гопачка», що уводить дітей у атмосферу казковості, викликає бажання познайомитися з казковими персонажами. Налаштовують учнів на нову тему ввідні слова вчителя:

– Сьогодні урок у нас незвичайний. Ми потрапимо у світ, де люди перетворюються на різних казкових персонажів, де звучить музика, де вирують пісня та танець. А місце це називають (*показ слайду із зображенням будівлі театру*) ... ? Правильно, театр!

Далі відбувається *бесіда*:

- > Пригадайте, що таке театр? (*Відповіді дітей*).
- > Які ви знаєте види театру? (*Показ 2–5 слайдів з різними видами театру*).
- > Хто в них виступає?

Так, поєднуючи візуальний метод із методом бесіди, актуалізовано знання дітей, вони підготовлені до сприймання нової теми.

Повідомлення нової теми:

Тема нашого уроку – «Велика вистава».

- > А що таке вистава?
- > Які вистави ви відвідували?
- > Про що вони були?

(Такі запитання спонукають дитину пригадати свій досвід, що може стати опорою у вивченні нового).

Виклад нового матеріалу розпочинається із оголошення маленького завдання:

– Уявіть собі виставу без музики. Чи було б цікаво вам дивитися її? А навіщо в театрі музика? Так, вона допомагає розкритися актору, вона створює настрій вистави, вона і сама іноді виконує головну роль. Пригадайте, з яких опер та музичних казок ми з вами слухали уривки? («*Івасик-Телесик*», «*Казка про синій пролісок*», «*Лисичка та півник*»). Усі ці вистави створені за мотивами українських народних казок. А як називається пісня в опері? (*Арія*). Яку арію ви вже знаєте? (*Арія Тіста*). З чого складається арія? (*3 тексту й музики*). З якої опери «Арія Тіста»? («*Глєскачик*»).

Сьогодні на вас чекає ще одна музична казка, уривок з якої ми переглянемо. (*Перегляд уривка з м/ф «Рукавичка», муз. В. Марчук*).

Далі вчитель застосовує метод евристичного спостереження, який допомагає учням визначити основну з музичних характеристик героїв, порівняно з такими ж персонажами в інших творах такого ж змісту. Для цього він ставить питання:

– Діти, яких героїв казки ви впізнали? Чи зустрічали ви їх в подібних музичних казках? Чи схожі пісні цих героїв з тими, які ви раніше прослухали? Чим вони відрізняються? (*Герої співають без слів*). Отже, ваше завдан-

ня було уважно слухати, як виконують герої свої головні пісні, і ви з ним впоралися, бо визначили, що музичні образи казкові персонажі створюють тільки за допомогою музики, без слів. А чи розумієте ви, про що вони говорять? Так, тому що все переповідає музика!

Після повторного прослуховування уривка з казки, учні самостійно можуть дійти висновку, що головною героїнею казки є музика, тому що вона звучить протягом усієї казки і передає почуття всіх персонажів.

Методи придумування й перевілення будуть доцільними під час фізкультхвилинки на занятті:

– Усі герої нашої казки були дуже дружними. Уявімо кожний сам себе якимось персонажем з казки, яку слухали. А тепер вони вирішили потанцювати разом. Який український народний танець вони б затанцювали? (*Гопачок*). Отже, актор театру повинен вміти танцювати, а ми спробуємо створити рухи руками, за якими б вас упізнали ваші однокласники, – якого героя ви представляєте? (*Руки виконуються під музику «Гопачок»*).

Настав час для креативних методів. Учитель пропонує учням вибрати малюнки з інструментами: скрипка, бандура, баян, бубон, балалайка, фортепіано та ін., і розподіляє клас на групи та просить виконати «Гопачок» трьома групами, як у виставі. Свої ролі виконуватимуть актори, танцівники, музиканти: актори підспівують, танцівники виконують рухи, музиканти грають на дитячих інструментах свої партії.

Вокально-хорова робота над піснею А. Філіпенка «Узяла лисичка скрипку» проводиться в контексті теми уроку. Вчитель закріплює знання учнів:

– Актор театру повинен вміти співати. Яка героїня казки «Рукавичка» співала найбільше? (*Лисичка*).

Можна вдатися до дискусії: – Чому лисичка обрала собі саме такий інструмент – скрипку? Чи могла б вона акомпанувати собі на інших струнних інструментах – наприклад, контрабасі? Або на ударних – барабані?

Через порівняння образу лисички і звучання скрипки учні зроблять цікаві образні порівняння, висловлять свої думки. На кінець, пісню можна виконати, імітуючи гру на скрипці.

Урок образотворчого мистецтва (тема «Велика вистава») має на меті ознайомлення з ляльковим театром, діяльністю художників та акторів у ляльковому театрі; удосконалення вмінь вирізувати силуети з паперу, виконувати аплікації з різних матеріалів; розвиток творчих здібностей; формування естетичного смаку, бажання працювати в колективі; виховання інтересу до театрального мистецтва. *Тип уроку:* урок-вистава.

Для сприймання мистецтва можна використати зображення театральних ляльок В. Безулі, Н. Косаревої, М. Данька та інших художників; світлина «Види ляльок», презентацію «Тіньовий театр».

Тематичне завдання: створити колективну композицію «Театр ляльок».

Техніка виконання: симетричне вирізування персонажів казок та їх доопрацювання в техніці на вибір учня: графічній, живописній, декоративно-прикладній (аплікація) та виконання декорацій.

Урок учитель може розпочати з «веселих» загадок:

Я від бабусі втік,
Я від дідуся втік
І від тебе втечу.

(*Колобок*)

В'ється річка невеличка,
Й хлопчик у човні сидить.
З берега матуся кличе,
Щоб обідом пригостить.

(*Івасик-Телесик*)

Де ж усі сховалися звірі?
У якій такій квартирі?
Дуже тісно, невеличка
Ця чудова ...

(*Рукавичка*)

І запитання: – Де живуть ці герої? Так, у казках, а ще – у театрі, де ці казки оживають завдяки грі акторів.

Далі вчитель проводить бесіду про ляльковий театр, в якій учні розмірковують про те, що особливого в ляльковому театрі та хто, окрім ляльок, потрібний для створення вистави. Завдяки евристичній бесіді учні роблять висновки, що до створення вистави залучають багато людей: музику до лялькових вистав пише композитор; ляльок-акторів і декорації майстерно виготовляють художники.

Для бесіди доречно використати низку запитань із наступними уточненнями вчителя:

– Що в театрі називають декорацією? Як художники-декоратори виготовляють декорації? (*Спочатку художники малюють ескізи, де в зменшеному вигляді зображують, як має виглядати оформлена сцена, а потім створюють великі за розміром декорації*). Які головні складові декорації? (*Завіса – пейзажі, що знаходяться на дальньому плані і пишуться фарбами на полотні; лаштунки – шматки полотна, вузчі ніж завіса, натягнуті на спеціальну дерев'яну споруду; на них малювали предмети, які знаходилися ближче до глядача – дерева, будинки тощо*). Де розташовуються декорації та відбувається вистава в театрі? (*На сцені*).

Для наступного творчого завдання «Розстав декорації до казки «Пряниковий будинок», учитель пропонує таблицю, на якій діти зможуть розташувати малюнки-декорації відповідно – на першому, другому, третьому планах.

Учитель пояснює, що оживляють ляльок і роблять їх веселими чи сумними, сміливими чи боягузливими **актори-ляльководи** (актори, які управляють ляльками).

Якщо діти вже побували в ляльковому театрі, можуть відповісти на запитання:

– Які види театральних ляльок ви знаєте? Пригадайте, як називалися ляльки, яких ви виготовляли з пластиліну до казки «Колобок»? (*Пальчикові*). З яких матеріалів виготовляють ляльок? **Художник-лялькар** використовує різні художні техніки та матеріали для створення ляльок: виліплює, малює, конструює з паперу, шиє костюми.

У підручнику (с. 96) учні розглядають ілюстрації та намагаються відповісти на запитання:

– З яких матеріалів виготовлено ляльок? Які характеристики цих героїв?

Перед повідомленням тематичного завдання та поясненням етапів його виконання, учитель пропонує бесіду. Сьогодні ми не просто так завітали до театру ляльок. Ви дізнаєтеся про тіньовий театр та тіньових ляльок. А також будете брати участь у виставі «Рукавичка». Щоб вистава була цікавою, до неї потрібно гарно підготуватися. **Перше**, що треба зробити, – це пригадати зміст казки «Рукавичка» та її персонажів. Пригадайте, де взялася в лісі рукавичка? Про яких героїв казки «Рукавичка» ви дізналися на уроці музичного мистецтва? Розкажіть про героїв казки.

Характеристика звірів

Мишка-шкряботушка – добра, жвава, невеличка. В неї трохи витягнута мордочка та довгий тонкий хвіст.

Жабка-скрекотушка – добра. Вона має округлу форму тіла та великі лупаті очі.

Зайчик-барабанщик – добрий, лагідний. Він пухнастий, має довгі вуха та кущий хвіст.

Лисичка-сестричка – хитра, має округлу голову з видовженим піднятим догори носом. Вушка у вигляді трикутників. Хвіст великий та пухнастий.

Вовчик-братик – хижий. У нього округла голова з видовженою мордою і гострими вухами.

Кабан-іклан – грізний, великий за розміром та товстий. У нього ніс-«п'ятачок», гострі ікла та хвіст, схожий на гачечок.

Ведмідь-набрідь – грізний. Він найбільший за розміром, неповороткий, кудлатий. Має круглу форму голови та невеликі заокруглені вушка.

Друге – виготовити персонажів та декорації до казки «Рукавичка». Працювати краще в групах. Перша група (*художники-лялькарі*) буде виготовляти персонажі. Друга група (*художники-декоратори*) – створюватиме декорації.

Щоб виконати таких ляльок та декорації, слід більше дізнатися про тіньовий театр. Учитель може використати власну презентацію «Тіньовий театр» і розповідь, що театр тіней – один із видів театрального лялькового мистецтва. Для такого театру необхідний великий екран із

напівпрозорого паперу, чітко вирізані чорні пласкі персонажі, якими керують за допомогою тонких паличок, та яскраве джерело світла за ними, завдяки якому персонажі відтіняються на екрані. Фігури потрібно розміщувати внизу екрана для того, щоб тіні були чіткішими для глядача. Захоплюючий сюжет, рухи лялькових персонажів під акомпанемент традиційної музики і спів актора занурюють глядача у світ чудової фантазії.

Третє, що треба зробити, щоб вистава була цікавою, – це виконати вправи з удосконалення техніки мовлення та сценічного руху. Допомогати вам у цьому буде професійний актор. (Діти разом з актором театру ляльок виконують вправи на удосконалення техніки мовлення та сценічного руху, а також розучують основні фрази героїв).

Перед виконанням творчого завдання учитель нагадує правила роботи з ножицями. Діти майстерно виготовляють персонажів казки «Рукавичка» та створюють декорації з картону за шаблонами (силуетне вирізування). У вільний час першокласники можуть разом із батьками виготовити героїв казки «Рукавичка» та декорації, і показати власну виставу своїм рідним чи друзям.

Таким чином, уроки мистецтва потребують від учителя ретельної підготовки, що передбачає знання програмового змісту, уміння визначати мету і завдання кожного уроку, цікаво вибудовувати його драматургію, добирати такі методи та прийоми, щоб кожен урок надихав учнів на творчість, викликав у них бажання більше пізнати світ мистецтва.

У позаурочний час. Пізнання мистецтва не може закінчуватися із закінченням уроку. Креативний учитель обов'язково знайде можливість звернутися до теми уроку і в позаурочній діяльності учнів – на концерті, перерві... Стосовно цього уроку і його теми – на класній годині вчитель може розповісти дітям про те, як виник театр тіней і як майстри виготовляли незвичайних ляльок для нього. [*Лялька спочатку вирізується з паперу. Папір тонкий, тому лялька виходить тендітною і може порватися. Щоб цього не сталося, з осяччої шкіри вирізується така сама фігурка, яку скріплюють із першою, паперовою. Оскільки матеріалом для більшості ляльок служать осячча шкіра, в народі театр тіней так і називають – «театр ляльок з осяччої шкіри». Фігурки виходять немов живі. Висота ляльки найчастіше 30 см, але бувають і великі, 70-сантиметрові. Фігурки рухомі, складаються з декількох сполучених між собою деталей. Ляльковод, який перебуває за екраном, управляє лялькою за допомогою спеціальних сталевих прутів, а глядачі бачать тіні ляльок, які проєктуються на яскраво освітленому екрані.*]

Таким чином, різноманіття типів уроку й методів, застосовуваних учителем у педагогічній практиці, відкриває перед учнями світ мистецтва так, щоб дитина ставала активним суб'єктом навчання, не була вимушена запам'ято-

увати певну кількість понять, дат, назв творів, а мала бажання експериментувати із засобами виразності, гралася б із задоволенням звуками, фарбами, рухами, творила в різних техніках – отримувала радість від власного самовираження в мистецтві. Тоді, вважаємо, місія вчителя і кінцева мета уроку музики будуть виконані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методика навчання мистецтва в початковій школі : посіб. для вчителів / Л. М. Масол, О. В. Гайдамака, Е. В. Белкіна, О. В. Калініченко, І. В. Руденко. – Х. : Веста: Видавництво «Ранок», 2006. – 256 с.
2. Книга вчителя дисциплін художньо-естетичного циклу : довід.-метод. вид. / упоряд. М. С. Демчишин; О. В. Гайдамака. – Харків : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2006. – 768 с.
3. Кондратова В. В., Калашнікова О. В. Викладання мистецтва в 1 класі загальноосвітньої школи // Педагогічний вісник. – 2010. – № 3–4. – С. 71–74.

Стаття надійшла до редакції 26 грудня 2013 року

Кондратова В., Калашнікова Е. Методические аспекты преподавания искусства в 1 классе

В статье освещаются некоторые аспекты преподавания интегрированного курса «Искусство» в 1-м классе. Авторы раскрывают основные задачи, которые возника-

ют перед учителем искусства, учитывая особенности первоклассников, и предлагают рекомендации по использованию различных типов уроков и методов обучения, которые способствуют познанию искусства и творческому самовыражению детей 6–7-летнего возраста. Разработанные положения реализуются на примере одного из уроков музыкального и изобразительного искусства в 1-м классе.

Ключевые слова: методика преподавания искусства, 1-й класс, формы уроков, методы преподавания искусства.

Kondratova V., Kalashnikov O. Methodological aspects of teaching art at the first class

The article lights up some aspects the teaching of computer-integrated course «Art» at the 1 class. Authors expose basic tasks which appear before a teacher of art, taking into account the features of first-class boys and girls and offer the recommendations on the use different types of lessons and methods of teaching which help the cognition of art and creative children's of 6-7-miletnego age self-expression. The working positions will be realized on the example of the development of one of lessons of musical and graphic art at the 1 class.

Keywords: method of teaching art, the 1th class, forms of lessons, methods of teaching art.

УДК 373.21 :793.31 – 053.5

*Олена Мартиненко,
канд. пед. наук, доцент Бердянського державного педагогічного університету*

ВИХОВНА РОБОТА В ДИТЯЧИХ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВАХ

У статті висвітлено значущість удосконалення форм виховної роботи в дитячих хореографічних колективах, конкретизовано завдання виховної роботи з дітьми відповідно до потреб сучасної освіти, запропоновано класифікацію форм виховної роботи (за об'єктом впливу – індивідуальні, масові, групові; за напрямками виховання – естетичні, фізичні, моральні, пізнавальні, трудові, розважальні; за провідним методом їх організації – словесні, наочні, практичні), визначено завдання роботи хореографічного колективу з батьками, наведено приклади з досвіду роботи автора статті.

Ключові слова: дитячий хореографічний колектив, завдання виховної роботи, форми виховної роботи, методи активізації виховного процесу.

Сучасний позашкільний навчальний заклад, як і суспільство загалом, переживає складний період реформування. Комерціалізація послуг, яка породжує конкуренцію між освітніми осередками, вимагає від педагогів пошуку нестандартних і ефективних форм роботи, які б урахували запити й інтереси, власну гідність кожної

дитини, її індивідуальну життєву мету, сприяли самовизначенню, самореалізації та розвитку особистості.

Зростає популярність хореографічного мистецтва серед дітей та молоді, збільшується кількість танцювальних колективів, студій, шкіл, клубів. Дитяча хореографічна творчість на сучасному етапі має низку особли-